

L'estratègia de la Biblioteca de Catalunya en projectes digitals

Dolors LAMARCA MORELL, Eugènia SERRA ARANDA

RESUM: *La Biblioteca de Catalunya ha iniciat una sèrie d'accions per a evolucionar cap a un model de biblioteca oberta, fiable i orientada a l'usuari. Una de les línies estratègiques perquè ha apostat en aquest procés de canvi ha estat l'impuls de projectes de l'àmbit digital. L'article proporciona una panoràmica dels diversos projectes en curs de la Biblioteca, els antecedents, objectius i característiques, així com els resultats i beneficis que es volen obtenir a curt i mitjà termini. Són projectes de caràcter cooperatiu que tenen la voluntat de proporcionar als usuaris eines d'accés a la informació, contribuir a la preservació del patrimoni català i augmentar la presència de continguts catalans a Internet per a donar a conèixer la cultura i la llengua catalanes arreu del món.*

MOTS CLAU: projectes de digitalització; digitalització; biblioteques nacionals; biblioteques digitals; publicacions seriades; llibres; recursos electrònics; llocs web; preservació de documents; Biblioteca de Catalunya; Arxius de Revistes Catalanes Antiques; Clàssics Catalans (Projecte); Patrimoni Digital Català (Projecte)

1 INTRODUCCIÓ

En els darrers cinc anys les biblioteques nacionals d'arreu d'Europa han iniciat un procés d'evolució del seu model de servei per a constituir-se com a equipaments més oberts i accessibles, capaços d'arribar a tots els seus clients potencials i atreure'ls, així com de fidelitzar als que ja té, gràcies a una àmplia oferta de serveis de qualitat a la mesura de les seves necessitats. La informació i els documents que s'hi troben són en gran part de caràcter patrimonial—constitueixen la memòria de cada país— i en conseqüència propietat de tots els seus ciutadans.

Amb aquest objectiu una gran part de les biblioteques nacionals i patrimonials han reorientat la direcció estratègica. Models de referència com

Dolors Lamarca Morell. Directora. dolors.lamarca@bnc.es

Eugènia Serra Aranda. Responsable de Coordinació General. eserra@bnc.es

Biblioteca de Catalunya

Article rebut el 15 de febrer de 2006

poden ser la British Library o la National Library of Scotland així ho expliciten en els plans estratègics respectius: *Redefining the Library* <<http://www.bl.uk/about/strategic/pdf/blstrategy20052008.pdf>> en el cas de la British Library, i *Breaking through the walls* <<http://www.nls.uk/professional/policy/docs/strategy2004.pdf>> en el d'Escòcia; tots dos documents estratègics expressen la voluntat de continuar aplegant impresos, manuscrits i altres materials a gran escala, però també l'oportunitat i conveniència de les biblioteques nacionals d'afrontar nous reptes.

Un dels aspectes que coincideixen a destacar és l'impacte de les tecnologies de la informació, amb el web i Internet com a element clau per a aquest canvi d'orientació.

La Biblioteca de Catalunya, en el seu *Pla estratègic 2004-2008*,¹ s'alinea amb aquest corrent europeu i dibuixa unes línies estratègiques que tenen com a eix comú l'orientació a l'usuari.

En aquest context ha impulsat des del 2004 diverses accions: una normativa d'accés i de préstec més senzilla, una millora de serveis virtuals, una àmplia campanya de difusió adreçada principalment al col·lectiu universitari i docent; i ha endegat una sèrie de projectes digitals amb una doble finalitat: facilitar l'accés obert i universal al coneixement i al patrimoni català i simultàniament contribuir-ne a la preservació.

En l'àmbit de la digitalització, els projectes en curs que lidera o en què col·labora la Biblioteca de Catalunya són:

- ARCA (Arxius de Revistes Catalanes Antiques) (URL provisional: <<http://pinell.cbuc.es/cdm4/browse.php?CISOROOT=%2Fportalarca>>
- CLACA (Clàssics Catalans)
- PADICAT (Patrimoni Digital Català)
- BVMC (Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes) <<http://www.cervantesvirtual.com/portal/BC>>
- RACO (Revistes Catalanes d'accés Obert) <<http://sumaris.cbuc.es/raco>>

i un projecte de país més ambiciós, que és el portal de la Memòria Digital de Catalunya.

1. Biblioteca de Catalunya, *Pla estratègic 2004-2008* [en línia]. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 2004. <http://www.bnc.es/bc/qualitat/pestrategic2004_2008.doc> [Consulta: 16-1-2006].

2 ELS PRIMERS PASSOS

Cronològicament parlant, les primeres experiències de la Biblioteca de Catalunya en el camp de la digitalització foren, d'un costat, la participació en la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, i, d'un altre, les digitalitzacions fetes amb personal de la Biblioteca amb finalitat de preservació.

La Biblioteca rep regularment peticions dels usuaris quant a reproducció digital de documents amb finalitat d'estudi o publicació. Quan aquestes peticions fan referència a documents sencers, s'aprofita per a fer una còpia de preservació o màster –amb els estàndards corresponents–, i d'aquí s'extreu la còpia de difusió per a l'usuari. Aquesta pràctica, habitual quan el suport de reproducció era el microfilm, es continua realitzant actualment, però en format digital.

Això ha permès a la Biblioteca disposar d'un bon nombre d'obres digitalitzades per a fer-les en molts casos públiques des del seu web, amb la qual cosa s'aconsegueix el doble objectiu de preservar (evitant l'ús de l'original) i difondre el patrimoni per a benefici dels ciutadans, que hi poden accedir vint-i-quatre hores al dia set dies a la setmana des de qualsevol indret gràcies a les TIC.

Inicialment la Biblioteca de Catalunya no disposava de plataforma per a publicar a Internet aquests substituïts digitals. L'any 2005, amb la posada a punt d'una nou web <<http://www.bnc.es>> ja es va preveure aquesta difusió, de manera que des del mateix catàleg de la Biblioteca es pot consultar el substituït digital de les obres. En aquest moment hi formen part més de quatre-cents documents, entre els quals podem destacar les *Homilies d'Organyà*, el *Cançoner Gil* o enregistraments sonors de començaments del segle xx.

Dins aquest període de primeres actuacions podem situar també la participació de la Biblioteca de Catalunya en la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes (BVMC). El projecte de la BVMC impulsat per la Universitat d'Alacant va néixer l'any 2000, i des del primer moment (juliol de 2000) la Biblioteca hi va oferir la seva col·laboració, ja que es veia com una ocasió de donar accés a fons propis i disposar d'una còpia de preservació.

La Biblioteca de Catalunya disposa d'un portal institucional propi al si de la BVMC des del qual es pot accedir a la digitalització de documents de diferents tipologies: publicacions en sèrie, manuscrits, partitures, documents gràfics i impresos de diferents èpoques.

Per a digitalitzar els documents, la BVMC va situar un equip de digitalització a Barcelona amb l'equipament i el tècnic corresponents; la Biblioteca de Catalunya hi va designar un interlocutor que havia de coordinar la selecció de peces, verificar-ne l'estat i disponibilitat, facilitar-les per a la digitalit-

zació, proporcionar les catalogacions i vincular les imatges des del catàleg de la Biblioteca.

Inicialment, en el cas dels impresos, i d'acord amb les directrius de la BVMC, es publicaven les transcripcions de les obres obtingudes a partir de l'aplicació d'OCR a les digitalitzacions i la revisió posterior de les transcripcions per part de l'equip de la Universitat d'Alacant. A causa de les característiques dels documents de la Biblioteca de Catalunya, el resultat no eren prou satisfactoris, ja que l'OCR aplicat a la tipografia d'aquests documents era deficient, i en conseqüència el resultat final presentava errors de rellevància, motiu pel qual, a suggeriment de la Biblioteca, es va optar per publicar directament les imatges en lloc de les transcripcions.

La Biblioteca, des de l'inici, va sol·licitar que les digitalitzacions es fessin en format de preservació, per tal de disposar d'una còpia mestra dels documents digitalitzats, els quals serien incorporats al dipòsit de preservació que tot just iniciava.

L'any 2005 es va renovar el conveni de col·laboració entre la Universitat d'Alacant i la Biblioteca de Catalunya per a continuar incrementant el portal institucional de la Biblioteca dins la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes.

Fins a l'any 2004 parlaríem, doncs, d'accions interessants –especialment per la pràctica que ens han proporcionat–, però aïllades. Corresponen també a aquesta època dues exposicions virtuals que van tenir molt bona acollida, *Verdaguer, un geni poètic* <http://www.bnc.es/expos/expo_verdaguer/index.html>, i *l'Exposició virtual d'ex-libris de la Biblioteca de Catalunya* <<http://www.bnc.es/expos/exlibris/index.html>>, que ens va permetre digitalitzar més de tres-cents ex-libris, principalment de Joaquim Renart, Alexandre de Riquer i Josep Triadú, i començar a fer públiques en obert alguns fons singulars de la Biblioteca.

3 CONSTRUIR EL PRESENT I PREPARAR EL FUTUR

L'any 2005 ha estat un any especialment decisiu per a la Biblioteca de Catalunya pel que fa a projectes digitals. S'han impulsat –en fase d'elaboració i proves– tres projectes força ambiciosos –d'importància tant per a la comunitat acadèmica com per a la societat– que al llarg del 2006 faran públics els primers resultats: ARCA (Arxiu de Revistes Catalanes Antiques), CLACA (Clàssics Catalans) i PADICAT (Patrimoni Digital de Catalunya); la Biblioteca, a més a més, col·labora en el projecte del Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya RACO (Revistes Catalanes d'Accés Obert).

El conjunt d'aquestes iniciatives i altres que ja són una realitat com RECERCAT <<http://www.recercat.net/index.jsp>> o TDX <<http://www.tesisenxarxa.net>> ha de ser el punt de partença per a constituir la Memòria Digital de Catalunya, un dipòsit digital col·lectiu de país que vol sumar i visibilitzar tots els esforços individuals i col·lectius que les institucions i entitats de Catalunya estan duent a terme, oferint a la societat una visió col·lectiva del coneixement i cultura catalanes que contribuirà a situar Catalunya en una posició de desenvolupament i accés a la informació a l'alçada dels països europeus de referència en l'àmbit de biblioteques.

La Biblioteca de Catalunya, des del 2005, compta amb un programa de digitalització estable que ens permet any rere any planificar la digitalització de fons i documents de tipologia diversa que han d'alimentar els projectes i portals esmentats. El pressupost dedicat exclusivament a digitalització ha estat l'any 2005 de 30.000 euros i el 2006 serà de 90.000, fet que demostra la voluntat de la Biblioteca de Catalunya de donar impuls als projectes digitals.

Exposarem a continuació una aproximació als objectius, característiques generals i beneficis dels projectes que en aquest moment lidera la Biblioteca.

3.1 ARCA (Arxiu de Revistes Catalanes Antigues)

Des de finals del segle XIX i ben entrat el segle XX, Catalunya ha estat un país amb una àmplia producció de publicacions en sèrie de temàtica i tipologia ben diversa. Givanel en la seva obra *Bibliografia Catalana: premsa*² repertoria fins a 3.125 publicacions que havien sortit a la llum només fins l'any 1925.

Aquestes publicacions eren impulsades o participades per creadors i artistes reconeguts que mostraven al món la política, cultura i societat catalana. Les publicacions d'aquella època són essencials per a estudiar l'art, la història i la cultura catalana, així com per a analitzar i reconstruir l'obra creativa dels intel·lectuals i noms més rellevants del país, especialment dels segles XIX i XX.

A Catalunya existeixen hemeroteques molt bones construïdes a partir de la iniciativa tant de particulars com d'institucions, però sovint, per les mateixes característiques de les publicacions en sèrie, les capçaleres de què disposen són incompletes, fet que obliga els investigadors i usuaris en general a una recerca sovint difícil i complexa per a localitzar les col·leccions completes.

A final dels anys noranta, la digitalització de documents comença a fer-se present a les biblioteques, inicialment com a mitjà per a difondre continguts

2. Joan Givanel i Mas, *Bibliografia catalana: premsa*. (Barcelona: Institució Patxot, 1931-1937).

i progressivament amb finalitat de preservació. L'any 2001 la Biblioteca de Catalunya decideix iniciar un inventari per a identificar les capçaleres existents en institucions de Catalunya, el grau de completesa de les col·leccions i si es troben microfilmades o digitalitzades.

A partir d'un treball de camp directe elabora *l'Inventari de fons reproduïts de publicacions en sèrie a Catalunya*,³ que fa públic dins aquell mateix any al web de la BC i que manté i actualitza periòdicament. L'objectiu de l'inventari era, d'una banda, proporcionar als usuaris una eina de localització d'informació, i d'una altra, conèixer l'estat de la qüestió amb detall per tal de planificar la digitalització pròpia, en primera instància, i promoure accions coordinades.

L'any 2005 neix ARCA (Arxiu de Revistes Catalanes Antiques) amb l'objectiu genèric de contribuir a la preservació i difusió de les col·leccions completes de revistes tancades que han estat representatives per a la cultura del país.

ARCA és un projecte cooperatiu: des de l'inici la Biblioteca va ser conscient de la necessitat de realitzar aquest projecte de forma col·lectiva amb la participació de totes les biblioteques, arxius o institucions que disposin de fons hemerogràfics.

En aquest context els objectius específics del projecte són:

- Facilitar als usuaris l'accés a les col·leccions completes de les publicacions a través del seu substitut digital.
- Preservar els documents originals en reduir la manipulació.
- Incrementar els continguts catalans a Internet en accés obert. Les publicacions periòdiques recollides a ARCA són testimoni de la història, societat i manifestacions artístiques de Catalunya al llarg de diferents èpoques. Fer-les accessibles a Internet contribueix a donar a conèixer la cultura i llengua catalana arreu del món.
- Promoure la cooperació entre institucions i l'ús de procediments i normatives comuns.

L'any 2005 s'ha realitzat la definició dels criteris de selecció de les capçaleres que s'inclouran en el portal ARCA: seran publicacions periòdiques catalanes tancades editades en qualsevol llengua i que tinguin valor patrimonial. L'estat de compleció de capçaleres no és condició *sine qua non*, però requerirà prèviament la localització de tots els números en les diferents institucions i la coordinació de la digitalització del títol complet.

3. *Inventari de fons reproduïts de publicacions en sèrie a Catalunya* [en línia]. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 2001-. <<http://www.bnc.es/catalegs/fonsrpp/inici.php>> [Consulta: 16-1-2006]

A partir de la informació de l'*Inventari* s'han identificat a desembre de 2005 més de tres-cents títols digitals que podrien formar part d'ARCA; en alguns casos aquestes digitalitzacions ja són accessibles a Internet, com és el cas de les realitzades pel Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona⁴ o de les incloses en la Biblioteca Virtual de Prens Històrica impulsada pel Ministerio de Cultura⁵ –que ja ha expressat la voluntat de contribuir al portal ARCA–, i en altres són còpies en DVD que les hemeroteques posen a disposició dels usuaris presencials.

La Biblioteca de Catalunya ofereix amb ARCA la plataforma per a difondre les seves col·leccions i realitza una tasca de coordinació adreçada a evitar duplicitats a l'hora de digitalitzar, completar capçaleres existents a diferents institucions i promoure l'ús de normatives i pràctiques comunes.

L'any 2005 s'han fet contactes amb diverses entitats, i ja s'han mostrat d'acord a participar en el projecte –a banda dels esmentats– les biblioteques del CBUC, l'Ateneu Barcelonès, l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i la Biblioteca de l'Esport de la Generalitat de Catalunya, només per citar-ne alguns exemples.

El dipòsit digital d'ARCA (URL provisional: <<http://pinell.cbuc.es/cdm4/browse.php?CISOROOT=%2Fportalarca>> es troba hostatjat a un servidor del CESCA (Centre de Supercomputació de Catalunya, <<http://www.cesca.es>>, i es gestiona amb l'aplicació Contentdm⁶ d'OCLC, un dels programaris més utilitzats per a gestionar fons digitalitzats, que ha estat adquirit consorciadament amb el CBUC.

Els estàndards⁷ mínims que la Biblioteca de Catalunya recomana a les institucions que vulguin col·laborar en el projecte de digitalització de publicacions en sèrie, i que utilitza la mateixa Biblioteca, són:

4. Es tracta, bàsicament, de premsa i butlletins de caràcter local; a gener de 2006 inclou 197 títols. *Fons local de publicacions periòdiques digitalitzades* [en línia]. (Barcelona: Servei de biblioteques de la Diputació de Barcelona, 2004-). <<http://www.diba.es/xbcr/default.htm>>. [Consulta: 17-1-2006]
5. L'any 2003 la Subdirecció General del Libro y Bibliotecas del Ministerio de Cultura va iniciar un projecte de digitalització que recull actualment més de vuit-cents títols de publicacions periòdiques dipositades a les biblioteques públiques de l'Estat i que ha fet públiques al portal *Biblioteca virtual de premsa històrica* [en línia]. (Madrid: Ministerio de Cultura, 2003-). <<http://www.mcu.es/pren-sahistorica/es/consulta/busqueda.cmd>>. [Consulta: 17-1-2006] El projecte inclou prop de dos-cents títols de Catalunya, però no sempre complets.
6. Sobre les prestacions d'aquest programari i sobre el mateix projecte ARCA es publicarà una comunicació de M. del Tura Molas, Paquita Navarro i Eugènia Serra a les actes de les X Jornades Catalanes d'Informació i Documentació, que se celebraran el 25 i 26 de maig del 2006.
7. Són els estàndards establerts per les biblioteques del CBUC l'any 2001 i revisats per la Biblioteca de Catalunya l'any 2005: *Estàndards de digitalització: elements mínims* [en línia]. (Barcelona: CBUC, 2005). <<http://www.cbuc.es/5digital/Public0507Minims.pdf>> [Consulta 17-1-2006]

- Màster o còpia de preservació: en format TIFF (sense compressió), a 300 punts per polzada (ppp); per a original en blanc i negre, 8 bits, i per a original en color, 24 bits
- Còpia de difusió: en format JPEG (compressió baixa), a 150 punts per polzada (ppp)

La catalogació dels recursos inclosos al portal ARCA es basa en els elements establerts pel Dublin Core.⁸ En aquests elements mínims s'afegeixen dues metadades més de conservació referents a la descripció física de l'original (incloses les mides) i la informació relativa a la reproducció digital (estàndards utilitzats i maquinari).

A desembre de 2005 s'han finalitzat les proves amb el programari que han de servir per a definir procediments i fluxos de treball que siguin eficients, i l'any 2006 ha de ser un any de creixement de continguts –l'objectiu es arribar als 750 títols a finals d'any– i de difusió del portal.

3.2 CLACA (Clàssics Catalans)

L'objectiu del projecte és, com en el cas d'ARCA i PADICAT, triple: donar a conèixer, preservar els originals i incrementar els continguts catalans a Internet. En el cas de CLACA l'objecte del portal són els autors catalans més rellevants de totes les èpoques.

CLACA vol proporcionar als usuaris un portal d'accés obert i una guia unificada sobre cada autor amb els documents organitzats, digitalitzats i localitzats.

Com en el cas del projecte ARCA de publicacions periòdiques, és un projecte cooperatiu, ja que per tal d'oferir una visió completa de l'obra dels autors cal identificar i localitzar les col·leccions disperses tant de manuscrits com d'impresos o d'altres suports (so, imatge...) relatives a cadascun dels autors.

8. En el marc del CBUC s'establen les metadades per al projecte RECERCAT que han servit de base per a les aplicades a ARCA. *RECERCAT: metadades per a la descripció dels documents (actualitzat a novembre 2005)*. (Barcelona: CBUC, 2005). En tots dos casos partien de les traduccions del Dublin Core publicades per la Biblioteca de Catalunya: *Conjunt dels elements de metadades del Dublin Core, Versió 1.1* [en línia]; *Descripció de referència*. (Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 2001). <<http://www.bnc.es/sprof/normalitzacio/dc/dces.php>>. [Consulta 17-1-2006]; *Qualificadors del Dublin Core* [en línia]. (Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 2001-) <<http://www.bnc.es/sprof/normalitzacio/dc/dcesq.php>> [Consulta 17-1-2006]; *Utilitzar el Dublin Core* [en línia]. (Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 2002-) <http://www.bnc.es/sprof/normalitzacio/dc/dc_guide0.php>. [Consulta 17-1-2006]

CLACA parteix d'un model ja existent, el web sobre Walt Whitman <<http://www.whitmanarchive.org>>, creat i mantingut cooperativament per diverses universitats d'Estats Units; es tracta d'un web dinàmic que inclou els manuscrits digitalitzats, la biografia i bibliografia de l'autor, i que creix i canvia amb els anys per tal de recollir les revisions, noves edicions o crítiques que apareixen.

Seguint aquest model, CLACA vol identificar i digitalitzar els manuscrits i documents originals dels autors catalans inclosos al projecte, i, juntament amb la seva bibliografia, biografia, obres crítiques i recursos en obert al web, oferir-los conjuntament en un sol portal.

L'any 2005 des de la Biblioteca s'han realitzat diferents accions per a iniciar el projecte CLACA amb dos dels autors catalans més representatius i coneguts: Joan Maragall i Jacint Verdaguer.

Una part de la informació necessària per al portal sobre Joan Maragall, de fet ja es troba disponible al lloc d'autor que la Biblioteca de Catalunya i la Universitat d'Alacant van crear dins la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes <http://www.cervantesvirtual.com/bib_autor/maragall/> l'any 2003.

En el marc del programa de digitalització del 2005 s'ha digitalitzat tot l'epistolari de Maragall (més de cinc mil imatges) per a disposar de les còpies de preservació i difusió dels originals que es conserven a l'Arxiu Maragall de la Biblioteca de Catalunya. Cal, però, realitzar la mateixa acció amb els documents dipositats en altres entitats.

Quant a Jacint Verdaguer, al llarg del 2005 s'ha fet la identificació, aplec i organització de la biografia, obra crítica i bibliografia. La digitalització dels manuscrits i altres originals es preveu realitzar-la dins el programa de digitalització del 2006, que inclourà tant la correspondència, manuscrits i adaptacions musicals que es conserven a la Biblioteca de Catalunya, com –en la mesura que sigui possible– la correspondència privada que es troba a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i d'altres originals dipositats a Ripoll i Perpinyà.

L'eina per gestionar a les col·leccions digitalitzades de cada autor serà –com en el cas d'ARCA– el programari Contentdm, i les especificacions d'estàndards de digitalització i metadades de descripció s'ajustaran també a les especificacions exposades per a ARCA en el punt 2.1 d'aquest mateix article, amb les variants que siguin necessàries.

El projecte CLACA es troba en un estadi una mica menys avançat que el portal ARCA, però, amb tot, la feina realitzada l'any 2005 amb Verdaguer ha permès definir les característiques genèriques i l'estructura general de la informació, que podrà servir de model per a la resta d'autors que s'hi inclou-

ran. Clàssics Catalans no compta encara amb un portal en proves, però es preveu disposar-ne d'un dins el primer semestre de l'any 2006, moment en què es començaran a fer visibles els primers resultats.

Quant a previsions a mig termini, en aquests moments es fa difícil valorar el ritme de creixement del portal, ja que la complexitat de la localització d'informació i originals variarà molt d'un autor a un altre. En tot cas, el 2006 es realitzarà una primera planificació dels autors a incloure en el període 2006-2008.

3 PADICAT (PATRIMONI DIGITAL DE CATALUNYA)

El 1996 Suècia i Austràlia posaven en marxa els respectius programes per a la conservació del web dels seus països. La irrupció i generalització d'Internet com a mitjà de difusió als anys noranta va portar al sorgiment d'un nou tipus d'informació, els webs i recursos electrònics que anomenem *born digital*, que no disposen de suport físic (a diferència d'altres tipologies com els disquets, CD-ROM o DVD).

El creixement continu i exponencial de la xarxa ha donat lloc a un patrimoni digital «incontrolat» que escapa dels canals habituals de creació i edició, i, en conseqüència, dels procediments i legislació de preservació i conservació establerts en l'àmbit nacional, aplicables només al patrimoni bibliogràfic i documental analògic.

El patrimoni digital web és cada vegada més representatiu de la societat, història i cultura dels països; però presenta sovint el problema que, a diferència del patrimoni amb suport físic, és sovint efímer, atès que cada dia es creen i desapareixen continguts que, sense un mecanisme de captura i dipòsit, són irrecuperables al cap de poc.

Suècia i Austràlia van ser, com apuntàvem, els primers a reaccionar; els seus projectes Kulturaw3 <<http://www.kb.se/kw3/ENG>> i PANDORA <<http://pandora.nla.gov.au/index.html>> van marcar l'inici de les accions d'àmbit nacional d'aplec, organització i accés dels recursos electrònics, amb la finalitat de conservar la memòria de la producció digital en línia. Es tracta de dos projectes que en la definició partien de premisses diferents quant a

9. Podeu trobar una panoràmica recent sobre la situació actual d'aquests i d'altres projectes de conservació del patrimoni digital a l'article: C. Lluca, «Webs sempre accessibles: les biblioteques nacionals i els dipòsits digitals nacionals» [en línia]. *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 15 (des 2005). <http://www2.ub.edu/bid/consulta_articulos.php?fichero=15lluca1.htm> [Consulta: 25-1-2006]

metodologia, abast i procediments d'aplec:⁹ en el cas de Suècia s'apostava per un aplec exhaustiu dels recursos a partir d'un robot dissenyat a mida, i en el cas d'Austràlia es tractava d'un aplec selectiu; val a dir que tots dos projectes en aquest moment –com pràcticament tots els que han sorgit posteriorment– aposten per un model híbrid.

L'any 2000 la Biblioteca de Catalunya, conscient de la importància d'actuar sobre el patrimoni digital en línia, va mantenir contactes amb Suècia per a analitzar la viabilitat d'engagar un projecte similar per a Catalunya. Malgrat tot, l'ocasió d'iniciar-lo no s'ha produït fins al 2005.

Al llarg del 2005 s'han estudiat els casos existents i les diverses opcions; fruit d'aquesta anàlisi s'ha elaborat el projecte PADICAT, que compta amb la col·laboració del CESCO i el suport del DURSI (Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació).

Per a complementar aquesta anàlisi, el darrer trimestre de l'any 2005 i fins al gener del 2006 s'ha fet a la Biblioteca de Catalunya un examen del programari i les proves de recollida automàtica de diversos webs que han servit per a definir els requeriments d'infraestructura i de personal que caldran necessari per a portar a terme el projecte.

PADICAT és per al web català com el dipòsit legal per als suports impresos i analògics; es tracta d'un programa que permeti aplegar, preservar i difondre aquests recursos per tal de construir la història completa de la producció científica, cultural i social del país. Si bé pel que fa a la producció «tradicional» disposem d'una legislació, que, encara que obsoleta, ens facilita en part els seus aplec, conservació i difusió, pel que fa a recursos web la legislació és inexistent;¹⁰ cal continuar reclamant una legislació adequada, però alhora cal actuar sobre el patrimoni digital que dia a dia s'està perdent i serà irrecuperable.

L'aplec de recursos web a Catalunya presenta una dificultat diferencial respecte d'altres països, ja que Catalunya fins ara no comptava amb un domini propi; tot just fa pocs mesos que s'està fent realitat la iniciativa Puntcat.¹¹

10. La llei vigent de dipòsit legal espanyola, del 1958, obsoleta a tots els efectes, no contempla aquesta casuística, ja que no existia. De fa anys que es reclama una nova llei que doni resposta a les necessitats i característiques actuals, especialment pel que fa als recursos electrònics.

11. El domini.cat fou aprovat per la Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN), entitat responsable del sistema de noms de domini, el setembre del 2005 a petició de l'Associació PuntCAT <<http://www.puntcat.org>>. La campanya realitzada per l'associació preveu la incorporació d'un bon nombre d'entitats, institucions, empreses i particulars al domini.cat dins el 2006. Aquesta acció facilitarà –quan s'hagi generalitzat– una part de les accions d'identificació i aplec de la Web catalana; a hores d'ara (febrer 2006), però, encara està en els inicis.

Puntcat, si bé ajudarà a la localització de part dels webs catalans, no abastarà, com succeeix en d'altres països, la totalitat de webs que constitueixen el patrimoni digital de Catalunya i que es troben sota els dominis *.org*, *.com*, *.edu* o *.net*, o dominis territorials; en el nostre cas, especialment el domini *.es*.

L'abast del projecte PADICAT,¹² extrapolant la definició de bibliografia nacional de la IFLA, són els webs sota el domini *.cat*, situats en servidors de Catalunya, en llengua catalana o vinculats temàticament a Catalunya, independentment del domini sota el qual es trobin; en la mesura que sigui possible es vol accedir tant a webs en obert com a recursos d'accés restringit.

El model del projecte PADICAT és un model híbrid que combina diverses estratègies: l'aplec massiu automàtic; els convenis amb els productors dels recursos per tal que dipositin la seva producció —en aquest cas serà estratègic convèncer els productors dels avantatges que els pot proporcionar quant a visibilitat i difusió i evitar que vegin PADICAT com un competidor—; i l'aplec selectiu de webs i recursos electrònics vinculats a fets rellevants per a la cultura i la societat catalanes (esdeveniments socials o esportius, eleccions,...).

Per al projecte PADICAT s'utilitzarà el mòdul de programes conegut com Heritrix, en aplicació a la majoria de projectes en curs; es tracta d'una programari lliure i gratuït que proporciona l'eina d'aplec, organització i gestió dels recursos, així com de publicació en web. El maquinari consistirà bàsicament en dos servidors (SUN Fire V490 o similar) d'1 GB memòria i 10 TB d'espai en disc, que s'ampliaran —d'acord amb el CESCO— a partir de les dades que s'obtinguin en la fase d'exploració dels sistemes.

El Govern de la Generalitat, a base del projecte presentat, ha atorgat un pressupost plurianual de tres anys a la Biblioteca de Catalunya per un valor total de 766.000 euros, que han de cobrir l'aportació al CESCO per l'ús de la seva infraestructura, l'equip de tècnics informàtics i bibliotecaris que s'incorporaran al projecte —fins a un total de sis persones— a final del 2008, i les accions de difusió.

4 EL FUTUR

Ens trobem en un moment molt inicial en tots els projectes exposats fins ara. Les perspectives són bones, i la viabilitat d'oferir instruments eficaços als

12. Sobre l'abast i característiques detallades del projecte PADICAT es publicarà una comunicació de Ciro Llueca a les actes de les X Jornades Catalanes d'Informació i Documentació, que se celebraran el 25 i 26 de maig del 2006.

usuaris gràcies a les prestacions que ens ofereix la tecnologia i la cooperació, és reals i engrescadora.

És prematur fer prospecció de futur a llarg termini. En tot cas, tant ARCA (Arxiu de Revistes Catalanes Antigues) com CLACA (Clàssics Catalans) i PADICAT (Patrimoni Digital de Catalunya) són projectes amb un llarg recorregut a fer.

Independentment de l'evolució de la tecnologia, han estat elaborats utilitzant estàndards i normatives internacionals per tal de garantir la reutilització i aprofitament dels continguts de tots tres dipòsits digitals en el futur.

Aquets tres dipòsits formen part d'un projecte més ambiciós. És la biblioteca digital del nostre país, que, sense fer soroll, va néixer en el CBUC, del qual la Biblioteca de Catalunya forma part. És la biblioteca digital catalana que conformarà la biblioteca digital europea, una biblioteca que ha de ser la suma de les biblioteques digitals, fruit de la cooperació de tots els països del vell continent.

A la Biblioteca de Catalunya tenim clar que els països i les cultures o són presents a Internet o no seran, i que ser present a Internet implica ser-ho de forma visible, és a dir, de forma agrupada i no dispersa. Per això ens hem posat a bastir la Biblioteca Digital de Catalunya de manera consorciada i esperem que el nostre Govern en prengui la iniciativa.

Perquè un país o una cultura sigui present a Internet cal que hi hagi una forta presència de continguts. Així, la Biblioteca de Catalunya, a més dels projectes ARCA, CLACA i PADICAT, digitalitza les obres clau de la cultura catalana per a oferir-les a la xarxa organitzades en diverses col·leccions: manuscrits, incunables, cançoners, cròniques, partitures musicals, enregistraments sonors...

Tenim clar que hem de crear un entorn digital ric en informació; hem d'impulsar una biblioteca virtual que agrupi les iniciatives de biblioteques digitals diverses en una de sola, la Biblioteca Digital de Catalunya, i que formarà part de la Biblioteca Digital Europea.